

HYVÄ VIRKAKIELI JA PÄÄTÖSTEKSTI

2.10.2014

marja.muittari@kirjoittajanapu.fi

www.kirjoittajanapu.fi

25.9.2014

Hyvässä tekstissä

- tavoite näkyy selkeästi
- rakenne tukee tekstin tavoitetta
- lauserakenne on yksinkertainen
- asiat on sidottu toisiinsa.

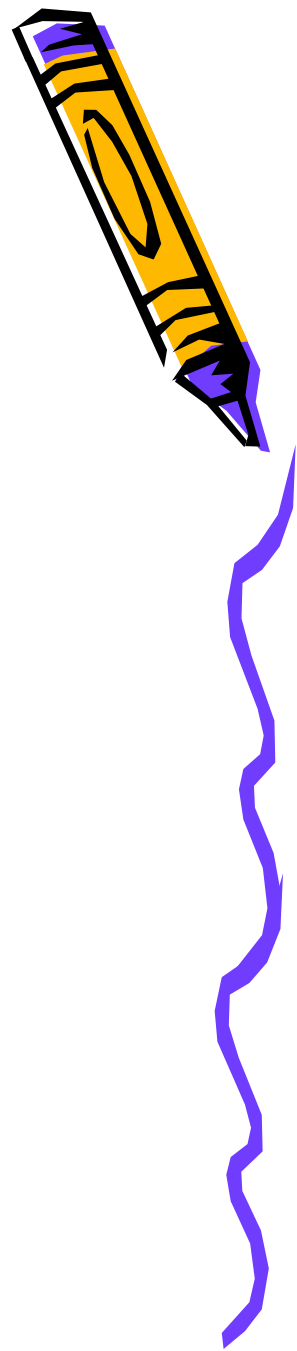

Hyvä teksti

- on kirjoitettu
lukijalle
ja luettavaksi.

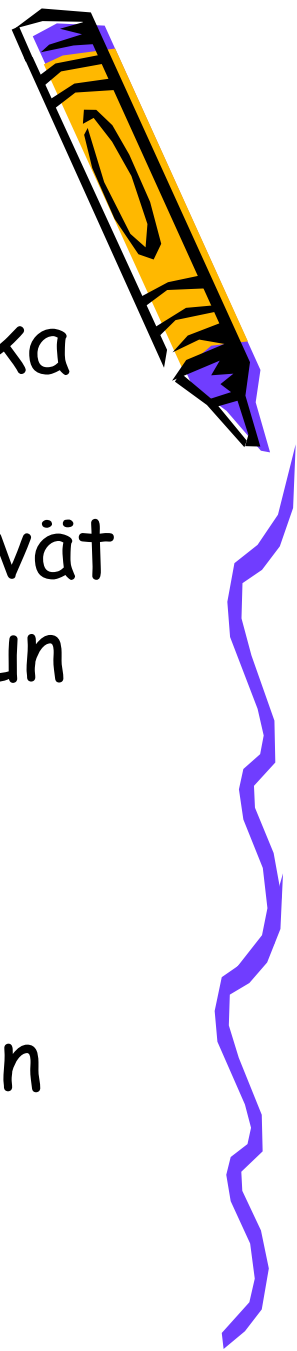

Mikä on tekstin tavoite?

- Miksi tämä teksti tehdään?
- Mieti, onko tekstin tarkoitus
 - antaa tieto jostakin asiasta
 - saada lukija vakuuttumaan (perustelu)
 - saada lukija toimimaan haluamallasi tavalla (ohje).
- Mieti, mikä tarkoituksista on tärkein, ja korosta siihen liittyviä asioita tekstissä.

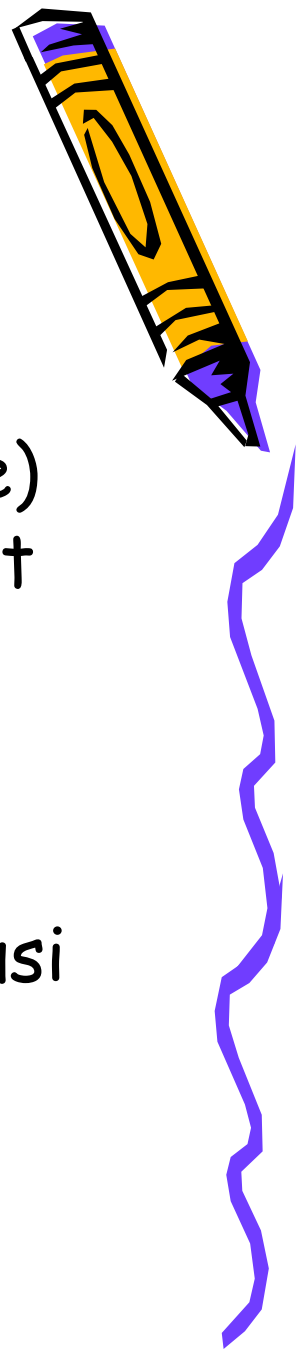

- Heippati, sorppis kaikille niille, jotka saivat aamuisen viestini tuhanteen kertaan - minulle kone väitti, etteivät viestit lähteneet, ja joka kerran kun tsekkasin, toimiko email, kone ilmeisesti lähetti aina uudestaan saman viestin, vaikka mulla luki tyynesti queuing...ennen kuin tajusin delata lähtevät viestit.

Kenelle teksti on tarkoitettu?

- Mieti, kirjoitatko asian hyvin tunteville (työtovereille, oman alan asiantuntijoille) vai lukijoille, jotka eivät ole perehtyneet tekstin aiheeseen.
- Valitse sanasto ja muu tekstin rakenne lukijan mukaan.
- Mieti tekstin sävyä ja sitä, miltä ilmaisusi tuntuvat lukijasta.

Mitä tekstiin on syytä sisällyttää ja mitä jättää pois?

- Mieti, mitä tietoa lukijasi todella tarvitsevat?
- Harkitse, auttaisiko lukijaa lisätieto (linkki, esite, yhteystieto).
- Huolehdi, ettei tekstissä ole asioita, jotka eivät tuo olennaista tietoa lukijalle, ne voivat haitata keskittymistä tekstin pääasiaan.

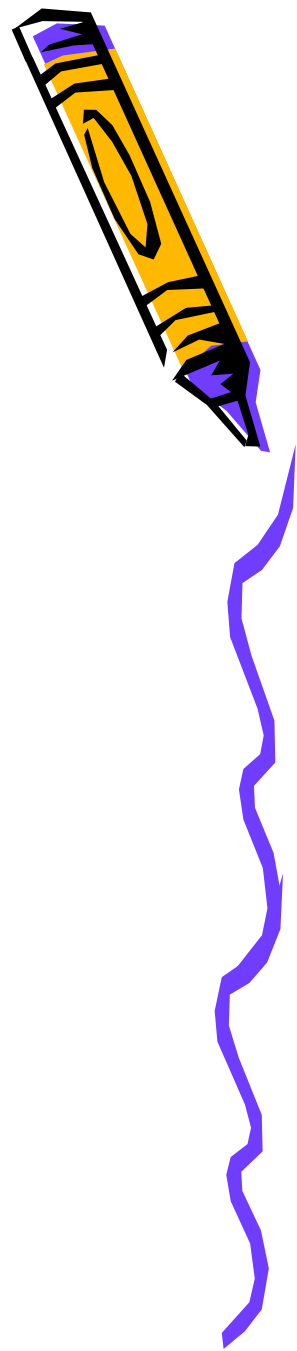

Asioiden esittämisjärjestys: Tärkein ensin

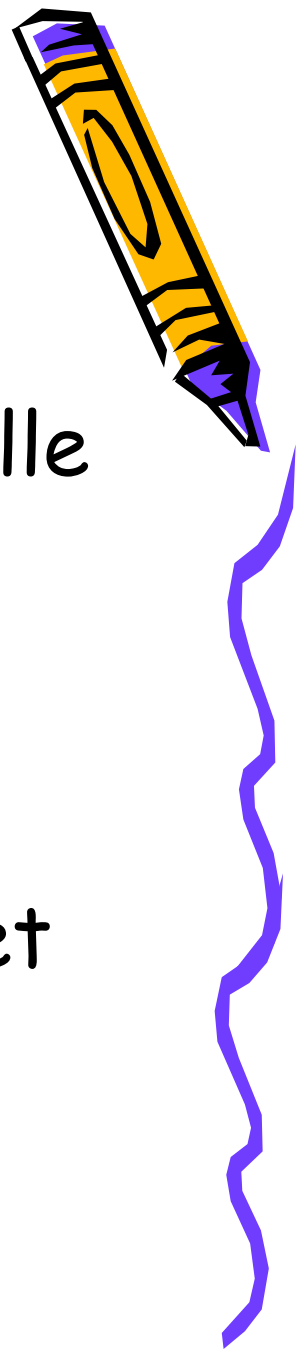
Kuka? Mitä? Missä?
Milloin? Miten?
Miksi?

- koko teksti ja kappaleet

Päätöstekstin rakenne

- Hakemus/Miten asia on tullut vireille
- Päätös
- Perustelut
- Ehdot
- Lainkohdat/Sovelletut oikeusohjeet
- Muutoksenhaku

Muistio

- tekstillä selkeä tavoite
 - kirjoittajalla oma näkemys
 - tekstin rakenne kirjoittajan näkemysten mukainen
 - pääotsikot ja väliotsikot
 - tekstin käytettävyys
- riittävästi mutta ei turhaa asiaa
täydellisiä lauseita.

Sähköpostiviesti

- Tervehdys
- Aloita yhteisellä tiedolla/tosiasialla.
- Kerro oma tulkintasi/näkökantasi.
- Vastaus ja perustelut lukijan mukaan joko tunne- tai asiajärjestyksessä.
- Mistä saa lisätietoja?

Loppu-tervehdys

Ohjeteksti

- Loogisesti etenevä
- Lukijan toimintajärjestys = helppo seurata ja käyttää
- Yksiselitteinen
- Verbimuodot kertovat, mikä on ohjeistavaa ja mikä selittävää.

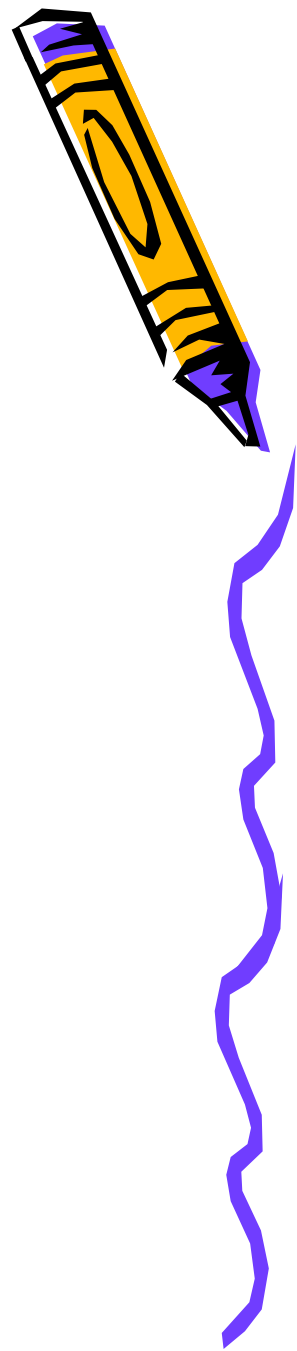

Pakollisuuden ilmaisu

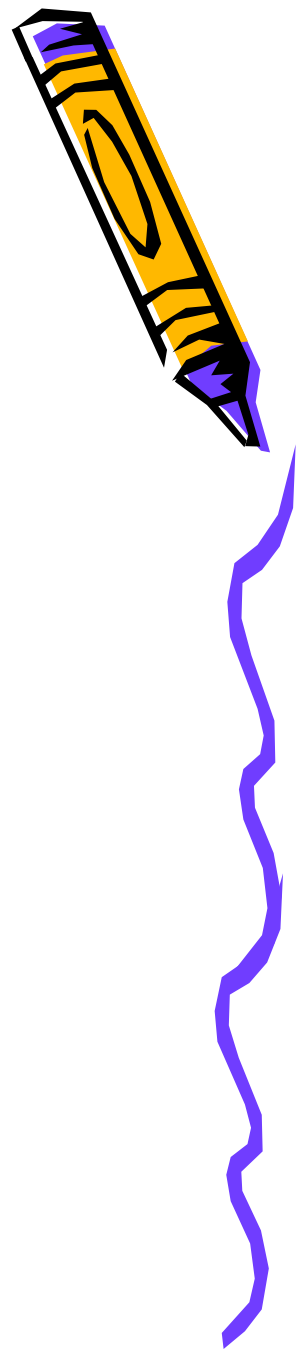
- lähetä, lähettäkää
- tulee lähettää
- täytyy lähettää
- on lähetettävä
- pitää lähettää
- Ei: (Sopimus lähetetään...

Lähettänette sopimuksen...

Lähettäisittekö sopimuksen...)

Sujuva kieli

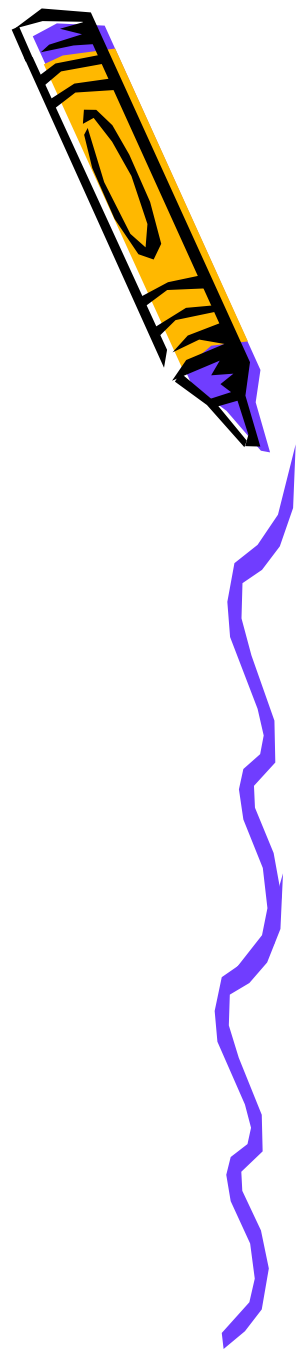

- Tekstin kappaleiden pituudet vaihtelevat.
- Tekstin virkkeet ovat vaihtelevan mittaisia: yksilauseisia virkkeitä ja virkkeitä, joissa on päälause ja sivulauseita.
- Virkkeiden predikaatit vaihtelevat: aktiivia ja passiivia, eri persoonia.
- Verbit ovat kuvailevia ja havainnollisia.
- Lauserakenteet ovat yksinkertaisia.
- Sanavalinnat ovat osuvia, ja sanat ovat yleiskielisiä.

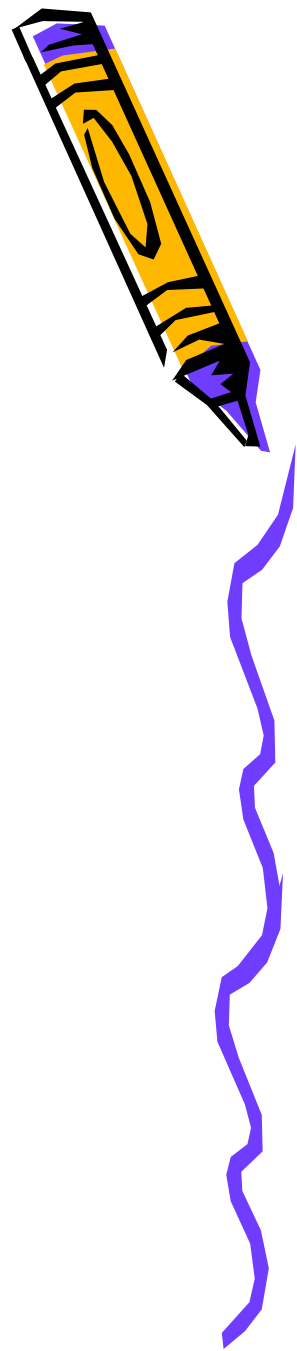
Muista perusasiat

- kappale: 1-5 virkettä
- virke: 1-4 lausetta
- lause: 1-3 sanaa + predikaatti +
1-5 sanaa
- yksi asia yhteen lauseeseen.

Hyvä teksti on sidosteinen

- tekstin rakenne
- käsitehierarkia
- saman aihepiirin sanasto
- synonyymit
- lauseiden keskinäistä suhdetta ilmaisevat sanat
- asioiden suhteita ilmaisevat sanat
- sanajärjestys
- pronominit
- yksikön ja monikon valinta
- aktiivin ja passiivin valinta
- aikamuodon valinta
- toisto
- metateksti (teksti tekstistä).

Kytkentäilmaukset ovat tärkeitä

1. Luettelo *ja, myös, lisäksi, samoin, ensiksi, toiseksi*
2. vertailee *kuin, ikään kuin, verrattuna*
3. asettaa vastakkain *mutta, vaan, kuitenkin, sen sijaan*
4. kertoo syistä *koska, sillä, siksi, sen tähden, sen takia*
5. kertoo aikasuhteistakun, sitten, tällöin, sen jälkeen kun
6. asettaa ehtoja *jos, mikäli*
7. päättelee *joten, siten, niinpä, siis, näin ollen, -han*
8. ilmaisee tavoitteita *jotta, -miseksi*

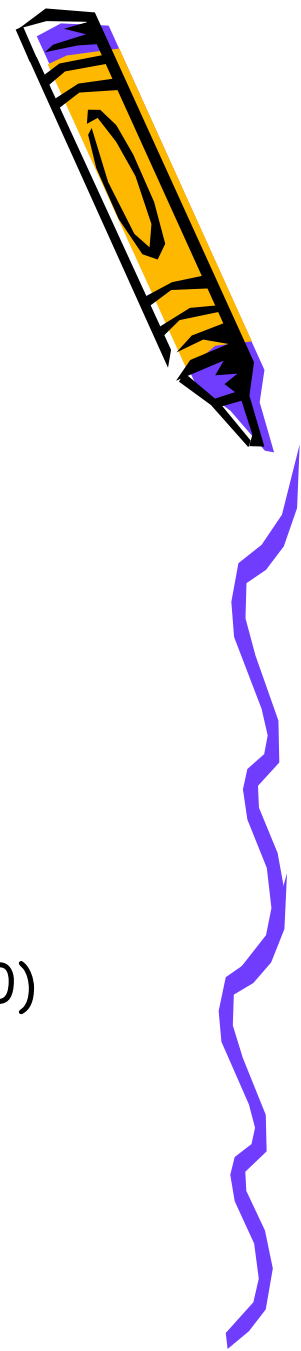
Kytkentäilmaukset yhdistävät sanoja, asioita, lauseita ja virkkeitä toisiinsa sekä viittaavat eteen- tai taaksepäin. Eli näin ne kertovat lukijalle, miten asiat liittyvät toisiinsa. Lisäksi ne kertovat kirjoittajan näkökulman asiaan.

Virkatekstien sidosteisuus

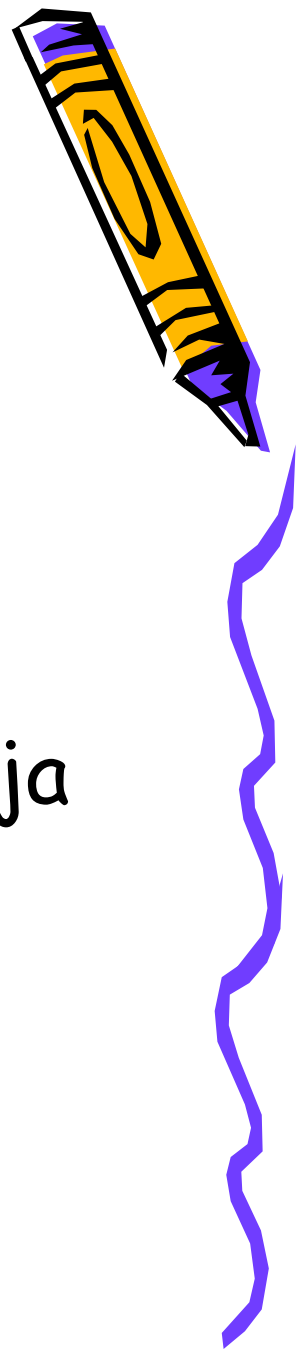
Rinnastuskonjunktiot:	ja	50,4
	sekä	9,1
	tai	8,1
	eli	1,2
	että	0,7
Alistuskonjunktiot:	että	15,4
	mikäli	1,8
	koska	1,8

Heikkinen, Hiidenmaa, Tiililä (2000)

Lisää kytkentäilmaukset

- Päätoimisia neuvoja on neljä, loput hoitavat kuluttajaneuvontaa sivutoimenaan.
- Isä oli mukana synnytyksessä, äiti ja lapsi voivat hyvin.

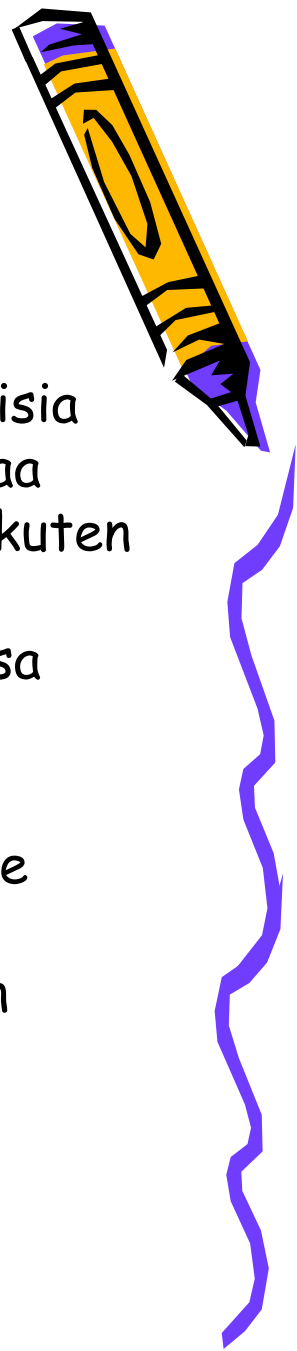

Lauseen sanajärjestys

- Suomalainen sanajärjestys:
ensin tuttu asia
ja sitten uusi asia.

Tuttu-uusi-rakenne

Ydinvoimalaitosten turvallisuusvalvonta

Ydinvoimalaitosten käytön valvontaa varten on kehitetty tarkastusohjelma, johon sisältyy kymmeniä erilaisia säännöllisin välein toistettavia tarkastuksia. Ohjelma kattaa kaikki laitosten turvallisuuteen vaikuttavat tehtäväalueet kuten esimerkiksi laitteistojen testaukset, rakennusten kunnossapidon ja henkilökunnan koulutuksen. Tarkastuksissa valvotaan käyttöluoaehtojen noudattamista ja voimayhtiön toiminnan asianmukaisuutta.

Tarkastusohjelman ohella Säteilyturvakeskus tekee erillisiä tarkastuksia, jotka voimayhtiö on velvollinen pyytämään. Näihin sisältyvät mm. muutos- ja korjaustöiden tarkastukset sekä ohjaajien ammattitaidon toteamiseksi pidettävät kuulustelut. Vuosihuoltoseisokkien jälkeen varmistetaan töiden loppuunsaattaminen ja laitteiden käyttövalmius ennen käynnistysluvan myöntämistä.

Ei monta verbimuotoa samaan lauseeseen

Tarkista, onko samassa lauseessa
useita seuraavantyyppisiä
verbimuotoja:

- koskea, koskeva, koskenut, koskiessa,
koskettua, koskien, koskemalla,
koskematta, koskemaan, koskeminen

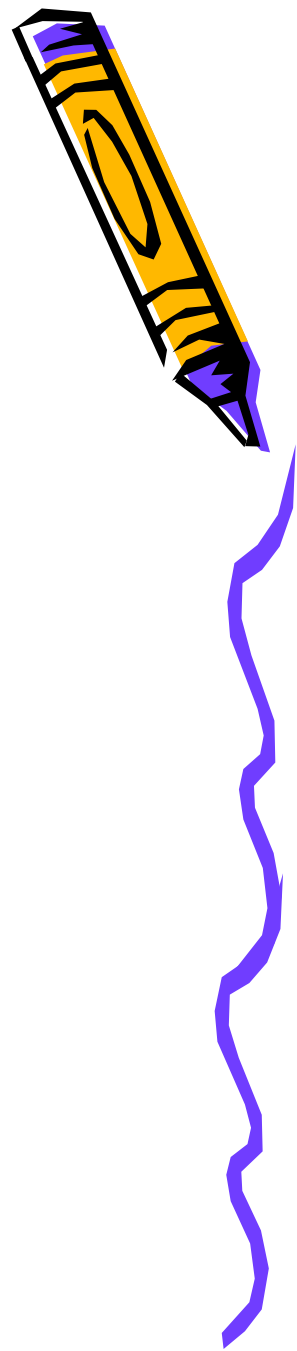
Vältä partisiippi- ilmauksia

- asian selvittelyyn liittyvät matkakulut
- työsuojelua koskevat säädökset ja määräykset
- asiaa koskeva hallituksen päätös
- päätös/erimielisyys liittyen johonkin

Substantiivityylissä verbeistä on tehty teonsanoja

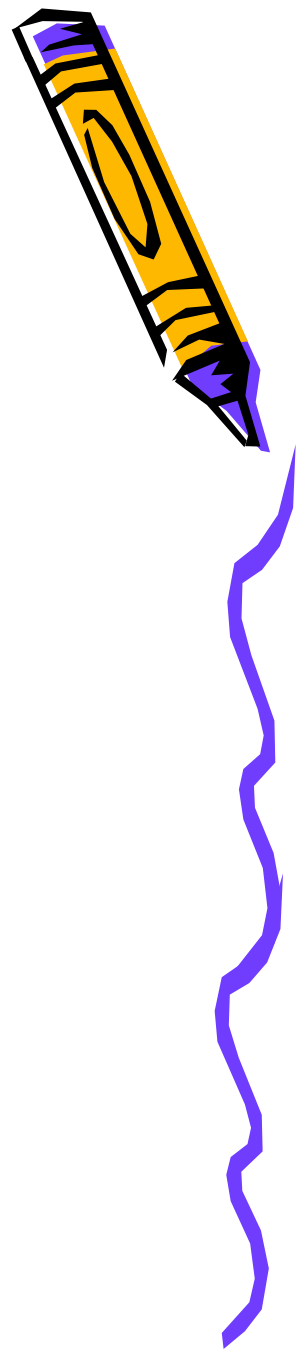

- Tehdä → tekeminen, teko
- Olla → oleminen, olo
- Käyttäytyä → käyttäytyminen, käytös

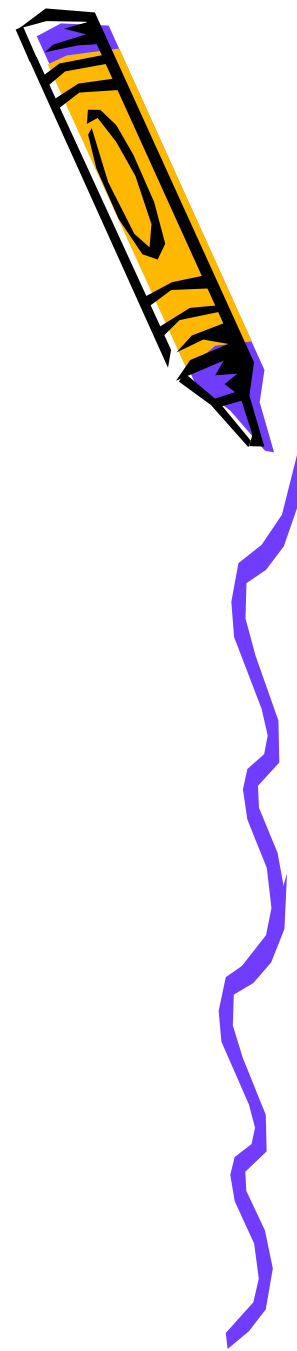

Substantiivityyli

- Palkankorotusten toteutuminen merkitsee inflaatiovauhdin kiihtymistä.
- -minen merkitsee -mista

Substantiiviytyli

- Tarvitaan suhdetta ilmaisevia verbejä, kun ei ole enää konjunktioita osoittamassa asioiden suhteita:

*aiheuttaa, aiheutuu, edellyttää,
edistää, estää, johtaa, johtuu,
merkitsee, pakottaa, puoltaa, riippuu,
tapahtuu, vaatii*

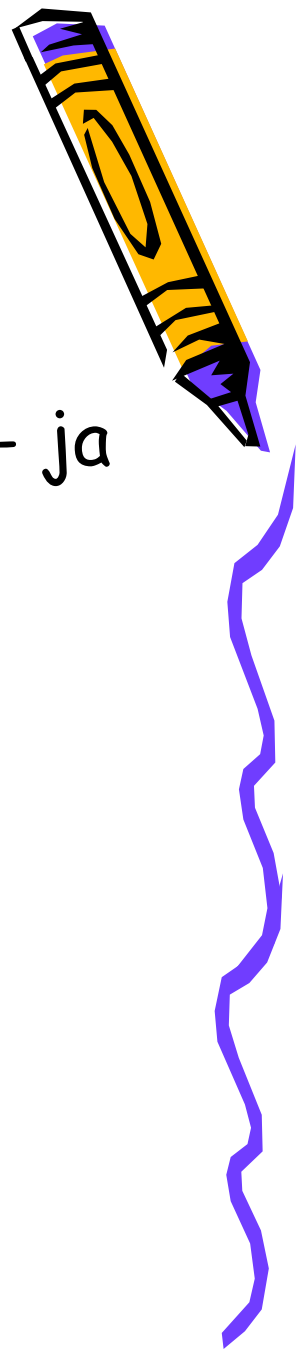

Sujuvammaksi

- Työterveyshuoltoa koskevaa seuranta- ja tutkimustietoa on runsaasti.

- Ohjelmassa tavoitteena on työkykyä uhkaavien tekijöiden varhainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen.

Vältä abstraktia kieltä

- Teonnimet ja teon tuloksen nimitykset, esim. työllistäminen, seuranta
- Ominaisuudennimet, esim. köyhyys, suuruus, työkykyisyys
- Sanat, joiden loppuna -aste, -taso, -toiminta, -työ, -prosessi, -aktiviteetti
- Abstraktit verbit, esim. toteuttaa, suorittaa, tehdä, tapahtua, merkitä, edellyttää, johtua, aiheuttaa
- Termit, esim. ulkoiluintensiteetti, integraatio
- Passiivimuoto, esim. suoritetaan, toteutetaan
- Filastokielen sanat, esim. nousta, laskea, korkea, kohdalla

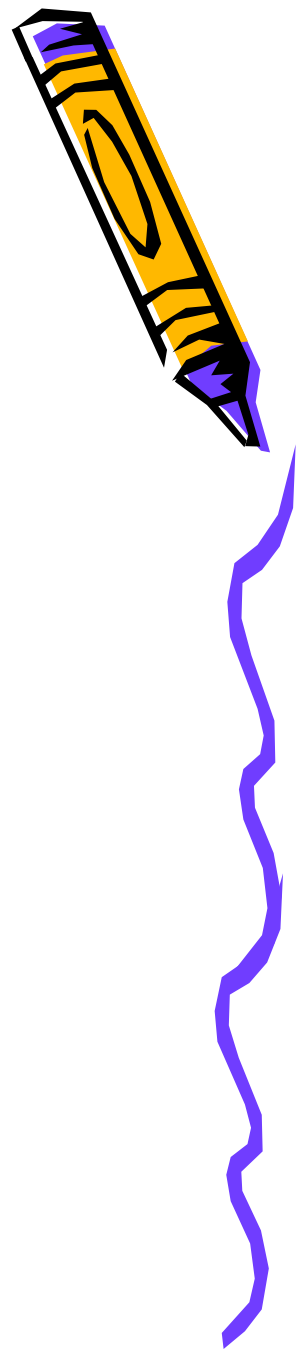
Mihin tarvitset osalta- sanaa?

- Selvitykseen on merkitty valtion avustus vuoden 2012 osalta.
- Etenkin uusien tuotteiden osalta näkyvyys on tärkein myyntiä edistävä asia.

Muista yksinkertainen lauserakenne

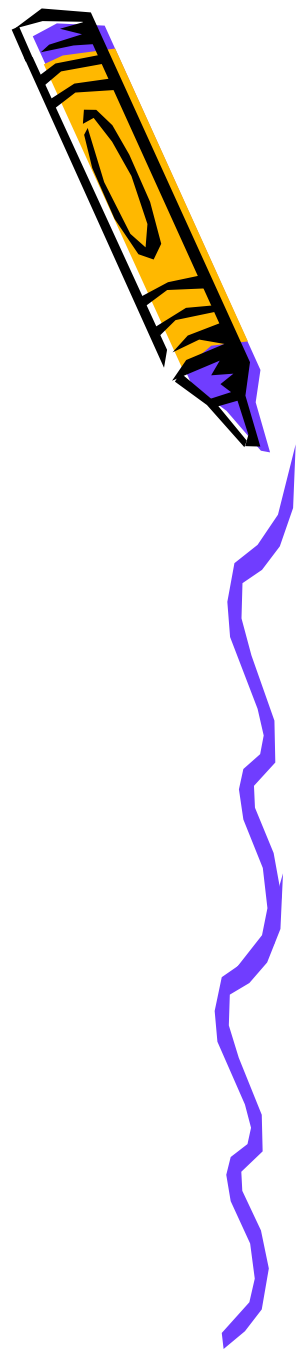

- Lyhyitä pää- ja sivulauseita.
- Ei pelkkiä päälauseita.
- Unohda lauseenvastikkeet.
- Kartta substantiiviytiä.
- Huomaa, tapaa ilmaisevat -malla/-mällä-rakenteet usein tekevät lauseesta pitkän ja hankalan.

Näkökulma

- Ette ole palauttanut asiakirjaa.
- Emme ole saaneet asiakirjaa.
- Asiakirjaa ei ole palautettu.
- Asiakirja on palauttamatta.

Näkökulman vaihtaminen tehokeinona

Lainaamanne aineisto on myöhässä. Olkaa hyvä ja palauttakaa se. Epäselvissä tapauksissa pyydämme ottamaan yhteyttä kirjastoon.

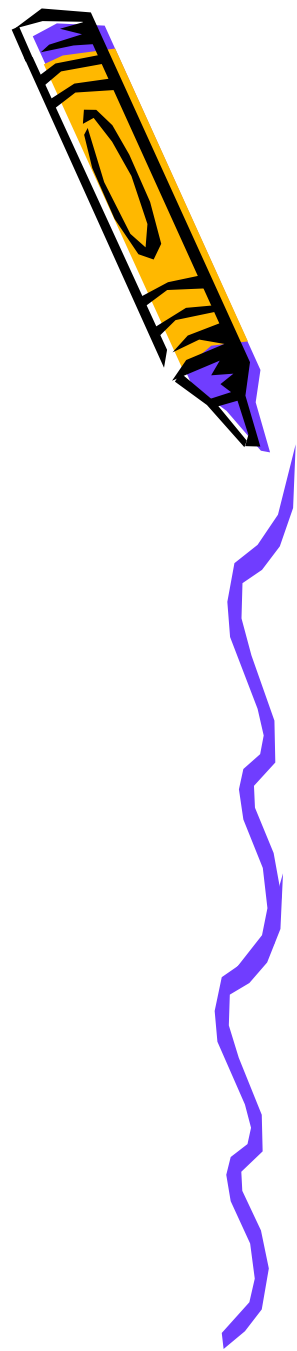
Ellei aineistoa palauteta tai korvata, menetätte lainausoikeutenne pääkaupunkiseudun kaupunginkirjastoissa.

Verbimuoto on tärkeä!

Verbi ilmaisee

- näkökulman
- tekijän
- aikamuodon
- tekemisen tavan (toteaa, käskee, kertoo mahdollisuudesta -isi-)

Havainnollistuskeinot

- Luettelot
- Otsikot (nimeävä, tiivistävä, kysymys)
- Lihavointi
- Kursivointi
- Alleviivaus
- Värit

